

Wojciech S u g i e r OFM Cap. *Zjednoczenie mistyczne w nauce bł. Honorata Koźmińskiego*. Gorzów Wielkopolski: UKSW 2007 ss. 445.

Badania nad zjednoczeniem mistycznym wymagają nie tylko wiedzy teoretycznej, ale też odwagi w podejmowaniu tematów trudnych, w których wiele zjawisk może być dwuznacznych i różnie rozumianych. Tym bardziej jest potrzebna naukowa refleksja nad doświadczeniami mistycznymi, która wypracowuje adekwatne pojęcia pozwalające na systematyczne i uporządkowane rozeznawanie i opisywanie zjawisk. Jedną z postaci, która wciąż oczekuje na pełniejsze odkrycie i wyeksponowanie, jest Błogosławiony Honorat Koźmiński, który przez swoje pisma i dzieło zakonotwórcze stał się inspiratorem dla rzesz katolików zaangażowanych w odnowę Kościoła i świata. Dotychczasowy obraz duchowości Honorata obraca się wokół jego wysiłków ascetycznych rozwijanych z architektonicznym zamysłem i żelazną konsekwencją. Tym cenniejsza jest praca o. Wojciecha Sugiera, który podjął zagadnienie zjednoczenia mistycznego w nauce o. Koźmińskiego. Określając bowiem zakres swoich badań o. Sugier stwierdza, że „przedmiotem obecnego studium jest tylko teoretyczne nauczanie na temat mistycznego zjednoczenia zawarte w pismach drukowanych i materiałach archiwalnych”

Rozdział pierwszy obejmuje kwestie teologicznych podstaw zjednoczenia mistycznego. O. Wojciech porusza się w gąszczu zagadnień dokonując bardzo trafnej ich systematyzacji i dając solidny fundament do dalszych rozważań. Dostrzeżenie fundamentalnego znaczenia chrztu daje prezentacji zagadnienia mistyki solidny fundament dogmatyczny i pozwala na właściwe ustawienie działania Bożego ujmowanego przez teologię w pojęciu łaski. Scholastyczne wręcz przedstawienie podziałów stosowanych w traktacie o łasce nie przeszkadza jednak o. Sugierowi w przejrzystej narracji, która wprowadza w zrozumienie przedkładanych treści.

Rozdział drugi podejmuje kwestię oczyszczenia jako warunku zjednoczenia mistycznego. Autor omawia oczyszczenie czynne, oczyszczenie czynne nieuporządkowanych skłonności oraz oczyszczenie bierne władz człowieka. Oczyszczenie bierne obejmuje zatem zerwanie z grzechem i walkę z niedoskonałościami oraz zawiera w sobie zwalczanie oziębłości i walkę z pokusami. O ile już na etapie oczyszczeń czynnych osoba poddaje się działaniu Boga, o tyle na etapie oczyszczenia biernego owo działanie Boże jest intensywniejsze i dotyczy części zmysłowej oraz umysłowej.

Kolejny rozdział poświęcony został charakterystyce zjednoczenia mistycznego w nauce bł. ojca Koźmińskiego. Obejmuje on prezentacje istotnych elementów oraz omawia stopnie zjednoczenia mistycznego. W definicji tego pojęcia, określanego też

mianem bogomyślności, mieści się stwierdzenie, że jest to „złączenie duszy mistyka oderwanej od wszelkiego stworzenia przez pamięć, rozum i wolę z Bogiem, swoim Stwórcą” Wyeksponowanie roli wiary i miłości wskazuje na franciszkański rys duchowości, którą Honorat cenił i w sposób twórczy potrafił odczytać oraz zastosować do swoich czasów.

Ostatni rozdział pracy podejmuje kwestię nadzwyczajnych zjawisk mistycznych. Choć nie należą one do istoty zjednoczenia mistycznego, mogą mu towarzyszyć, a ich ocena ważna jest w rozeznawaniu prawdziwości doświadczenia mistycznego. Do zjawisk umysłowych, łączących się z przeżyciami mistycznymi, zalicza się wizje i zjawienia oraz mowy Boże. W ramach kwestii objawień prywatnych, omówionych w pracy, znalazły się objawienia Boże, objawienia prorockie oraz zachwycenia i porwania. Nie należą one jednak do istoty doświadczenia mistycznego.

Z pracy wyłania się spójny obraz rzeczywistości mistycznej wspólnoty z Bogiem, która opiera się na łasce chrztu i rozwija się w Kościele poprzez korzystanie z sakramentów i podejmowanie pracy wewnętrznej. Wszystkie etapy postępu duchowego są przede wszystkim dziełem łaski, na którą człowiek otwiera się przez oczyszczanie swego duchowego wnętrza i odrywanie się od wszelkich ziemskich przywiązań. Tak przygotowana dusza może przyjąć szczególny dar Boży polegający na udzieleniu głębszego poznania Boga i zachwycie Nim, aż do stopnia kontemplacji i kosztowania słodczy miłości oblubieńczej.

Jakkolwiek o. Honorat nie jest zauważany w historii teologii jako twórca szkoły mistycznej, to jednak jego dokonania zasługują na uwagę. Uzasadnienie takiego potraktowania problematyki zawiera wstęp rozprawy, gdzie Autor przypomina mnogość pism Koźmińskiego, podkreśla odwagę i jasność prowadzonych przez Błogosławionego rozważań oraz jego wpływ na rzesze penitentów i członków założonych przez niego zgromadzeń. Ważne jest też oddzielenie mistyki przeżyciowej od mistyki doktrynalnej, którego Sugier jest cały czas świadomy i nie miesza tych dwóch zjawisk.

Ogromnym walorem pracy jest skonstruowanie całościowej nauki o zjednoczeniu mistycznym rozwijanej przez Koźmińskiego. Trzeba bowiem pamiętać, że ogrom dokonań pisarskich i mnogość wypowiedzi o. Honorata, które zazwyczaj miały charakter wypowiedzi okazjonalnych, a nie systematycznych traktatów, sprawiał, że treści nauki o zjednoczeniu mistycznym są bardzo rozproszone. Większość poglądów na tę kwestię zawiera dzieło *Święty Franciszek i jego naśladowcy*. Rozprawa ma charakter źródłowy i ujawnia wnikliwą pracę jej Autora z pieczołowitością pochylającego się nad tekstami Błogosławionego Kapucyna. Różnorodność odwołań do różnych pism o. Honorata potwierdza stałość tego Kapucyna w prezentowanych poglądach i ukazuje praktyczny charakter wiedzy służącej do wyjaśniania zjawisk i prowadzenia w konfesjonale dusz wybranych przez Boga.

Znajomość i kompetencje o. Koźmińskiego w dziedzinie mistyki stawiają go wśród osób bogato wyposażonych przez Boga i mających realne doświadczenie zjednoczenia z Bogiem. Wstrzemięźliwość Błogosławionego w opisie własnych przeżyć nie przeszkadza mu w autorytatywnym wypowiadaniu się na te tematy, co znamionuje mistyków. Zwarte przedstawienie doktryny mistycznej Koźmińskiego pozwala na głębsze zrozumienie istoty ruchu honorackiego, który tak istotnie przyczynił się do odnowy oblicza polskiej ziemi na przełomie XIX i XX wieku.

Jest to pierwsze tego typu opracowanie, które pozwala na zupełnie nowe i pogłębione spojrzenie na sylwetkę duchową Kapucyńskiego Zakonodawcy. Przekroczenie tylko ludzkiego i naturalnego wymiaru duchowości bł. Honorata czyni go bardziej bliskim zwyczajnym ludziom, gdyż wskazując na działanie Boże, pozwala mieć nadzieję, że każdy człowiek może otworzyć się na łaskę. Paradoksalnie, wskazanie na mistyczny wymiar nauczania Koźmińskiego sprawia, że jednostronny obraz tego Świętego, podkreślający heroiczny trud wybitnego człowieka, ustępuje miejsca pokornemu otwieraniu się na łaskę.

Cenne w recenzowanej pracy jest też wskazanie na fundamenty życia duchowego zakorzenione w prawdziwej wizji człowieka oraz oparte na korzystaniu z sakramentów Kościoła. Trzeba też podkreślić zreferowanie kwestii nawrócenia i powiązanie jej z życiem mistycznym. W świetle poczynionych badań o. Honorat nie jawi się tylko jako zdolny kompilator, ale jako samodzielny twórca posiadający wyraziste poglądy i potrafiący znaleźć dla nich oryginalne uzasadnienie.

*Andrzej Derdziuk OFMCap
Instytut Teologii Moralnej KUL*